

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کارگاه هنر (۲)

دوره پیش دانشگاهی

رشته هنر

شماره درس ۱۴۲۸

عنوان و نام پدیدآور: کارگاه هنر (۱) [کتابهای درسی] / برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش؛ مؤلفان مژگان اصلانی، معصومه مرادپور، زهره نهاردانی؛ [برای] وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
مشخصات نشر: تهران: گویش نو، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۲۵۰ص؛ مصور (رنگی) ۲۹×۲۲ س.م.
شابک: ۵-۸۲-۵۰۸۴-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: طراحی
موضوع: نقاشی
موضوع: هنر
شناسه افزوده: اصلانی، مژگان، ۱۳۴۸-
شناسه افزوده: مرادپور، معصومه، ۱۳۴۷-
شناسه افزوده: نهاردانی، زهره، ۱۳۴۷-
شناسه افزوده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
شناسه افزوده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. دفتر برنامه‌ریزی درسی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۰ ک/۷۳۰ NC
رده بندی دیویی: ۳۷۳
شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۷۴۲۳۸

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

همکاران محترم و دانش‌آموزان عزیز:

پیشنهادها و نظرات خود را درباره‌ی محتوای این کتاب به نشانی
تهران - صندوق پستی شماره‌ی ۴۸۷۴/۱۵ دفتر برنامه‌ریزی و تألیف
آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ارسال فرمایند.

پیام‌نگار (ایمیل) tvoccd@roshd.ir
وب‌گاه (وب‌سایت) www.tvoccd.medu.ir

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف: دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش

عنوان و کد کتاب: کارگاه هنر (۲)، ۵۹۴/۱

مجری: انتشارات گویش نو

مؤلفان: مؤگان اصلانی، معصومه مرادپور، زهره نهاردانی

ویراستار علمی: محسن حسن‌پور، نصرالله تسلیمی

مدیر هنری: مؤگان اصلانی

صفحه‌آرا و طراح جلد: یلدا ابوسعیدی

ویرایش و اصلاحات (چاپ دوم) ۱۳۹۱

چاپ: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران

(تهران - کیلومتر ۱۷ جاده‌ی مخصوص کرج - خیابان ۶۱ "داروپخش" تلفن: ۵-۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی: ۱۳۴۴۵/۶۸۴)

نظارت بر چاپ و توزیع: اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

تهران - ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی) تلفن: ۹-۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار: ۸۳۰۹۲۶۶، صندوق پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب‌سایت www.chap.roshd.ir

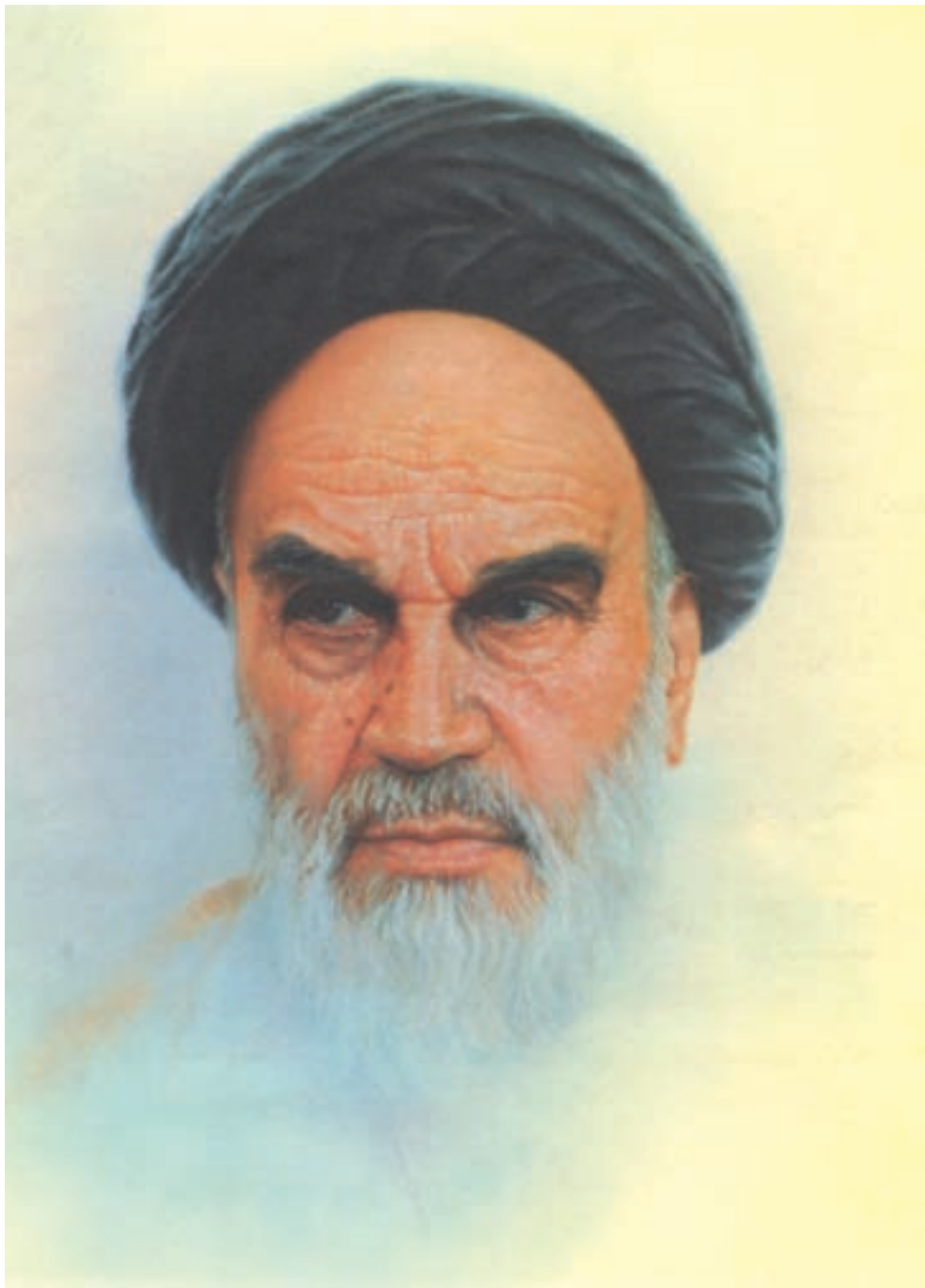
ناشر: انتشارات گویش نو (تهران: خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان وحید نظری شرقی - پلاک ۶۱ تلفن: ۵۰ - ۶۶۹۵۶۰۴۹ - ۶۶۴۸۴۵۳۴)

وب‌سایت www.bookgno.ir

حق چاپ محفوظ است.

ISBN: 978-600-5084-82-5

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۸۴-۸۲-۵

هنر عبارتست از دمیدن روح نعت در انسانها

امام خمینی

فهرست

پیشگفتار

مقدمه

فصل ۱ ضرب آهنگ بصری

- ۱۴..... درس در یک نگاه
- ۱۵..... ضرب آهنگ بصری
- ۲۲..... ضرب آهنگ یکنواخت
- ۲۲..... ضرب آهنگ تدریجی
- ۲۸..... ضرب آهنگ و سکون
- ۳۱..... با هم تجربه کنیم
- ۳۱..... با هم گفتگو کنیم
- ۳۲..... تکه چسبانی و بازیافت

فصل ۲ حرکت

- ۴۰..... درس در یک نگاه

حرکت	۴۱
نمایش ناپایداری	۴۴
القای حرکت	۴۶
نمایش حرکت	۴۸
ایجاد حرکت به وسیله تکرار	۴۸
ایجاد حرکت به وسیله برش	۵۸
محو کردن لبه های شکل	۵۹
با هم تجربه کنیم	۶۳
با هم گفتگو کنیم	۶۳

فصل ۳ مقیاس و تناسب

درس در یک نگاه	۶۶
مقیاس و تناسب	۶۷
مقیاس انسانی	۶۹
مقیاس های بزرگ	۵۱
تغییر در مقیاس	۷۸
نسبت های طلایی	۸۶
با هم تجربه کنیم	۸۹
با هم گفتگو کنیم	۸۹
احجام خمیری	۹۰

فصل ۴ تاکید بصری

- ۱۰۰..... درس در یک نگاه
- ۱۰۱..... تأکید بصری
- ۱۰۱..... نظریه گشتالت
- ۱۰۱..... تضاد
- ۱۱۰..... محل استقرار
- ۱۱۳..... عوامل هدایت کننده چشم
- ۱۲۲..... نقاط تاکید متعدد
- ۱۲۴..... با هم تجربه کنیم
- ۱۲۵..... با هم گفتگو کنیم

فصل ۵ تعادل

- ۱۲۸..... درس در یک نگاه
- ۱۳۰..... تعادل بصری
- ۱۳۳..... نظریه گشتالت
- ۱۳۴..... انواع تعادل
- ۱۳۴..... تعادل متقارن
- ۱۴۲..... قرینه در بی قرینگی
- ۱۴۴..... تعادل شعاعی
- ۱۵۰..... الگوی سراسری
- ۱۵۲..... تعادل نامتقارن

توازن	۱۵۷
تاکید و وزن بصری	۱۵۷
تعادل ناپایدار	۱۶۶
با هم تجربه کنیم	۱۶۹
با هم گفتگو کنیم	۱۶۹

فصل ۶ وحدت

درس در یک نگاه	۱۷۲
وحدت بصری	۱۷۳
نظریه گشتالت	۱۷۴
وحدت در طبیعت	۱۷۵
هماهنگی	۱۷۷
وحدت در کثرت	۱۸۳
با هم تجربه کنیم	۱۹۹
با هم گفتگو کنیم	۲۰۰

ضمائم

سبک‌ها و مکاتب هنری	۲۰۴
واژه‌نامه	۲۱۶
منابع و ماخذ	۲۲۵

پیشگفتار

از میان حواس ما، حس بینایی اهمیت خاصی در درک و فهم آدمی دارد. گرچه به کمک حواس دیگر هم به صورت طبیعی ارتباط برقرار می‌شود. میل و رغبت ما نسبت به پیام بصری زیاد است و به علل گوناگون همواره می‌خواهیم دانش خود را با شواهد بصری بالا ببریم. البته بهره برداری از حواس برای همه افراد یکسان نیست، ولی با پرورش و تعلیم هر یک از حواس می‌توان به توانایی بسیار بالاتری از احساس و ادراک و فهم مسائل رسید، زیرا از این طریق می‌توان توانایی‌های فوق العاده‌ای به دست آورد که سایر حواس فاقد آن می‌باشند. چرا که حس بینایی سرعت عمل بالایی دارد و با تعلیم و تربیت آن پیام‌های بصری را به طرز شگفت‌انگیزی دریافت می‌کند. توسعه و تعامل توانایی دیدن به معنی گسترده تر ساختن توانایی خود برای فهم بیشتر تصویر است و مهم تر از آن این است که به ما در به وجود آوردن پیام بصری یاری می‌دهد. این پیام متشکل از اجزاست و نحوه چگونگی کاربرد اجزا در اهمیت و مفهوم کلی یک پیام تأثیر به‌سزایی دارد.

هنرهای تجسمی از عالی‌ترین تجلیات زبان بصری شمرده می‌شود که امروزه یکی از بهترین و مؤثرترین وسیله‌های ارتباطی شناخته شده است. زبانی همگانی که در همه زمینه‌های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، صنفی و ... مورد استفاده قرار می‌گیرد. این زبان هم الفبا و قواعد دستوری خود را دارد و شناخت آن درک و فهم پیام‌های تصویری را آسان می‌سازد و به کمک آن قادر خواهیم هماهنگی موجود در طبیعت را بهتر مشاهده و درک کنیم و در ایجاد و خلق پیام‌های روشن بصری از آن بهره ببریم.

ما از راه‌های گوناگون به درک تصویر می‌پردازیم. ادراک حسی و نیروهای درونی ما در این جریان اهمیت بسیار دارد. چگونگی وضعیت ما در حال ایستاده یا متحرک، در حالت متعادل یا نامتعادل، در نور یا تاریکی و ... در نوع دریافت ما از تصویر بسیار مؤثر است و این واکنش‌ها تحت تاثیر حالات روانی، وضعیت فرهنگی است و حتی نحوه نگرش ما به بیان هم مؤثر است.

حس جهت‌یابی در ساکنان مناطق کوهستانی در مکان‌های مسطح و وسیع مانند کویر دچار اختلال می‌شود و به مدت زمانی برای سازگاری با محیط تازه نیاز خواهد داشت.

در هنر نقاشی اسکیموها به علت زندگی در محیطی بسیار پهناور و پوشیده از برف سفید و آسمانی روشن خط افق مبهم و نامشخص خواهد بود و حتی ممکن است خط افق محو گردد و به همین منظور نقاشی هنرمندان اسکیمو آزادانه و بدون خط افق است و برای ما گاه معلق یا واژگون به نظر می‌رسد. چرا که اختلافات ناشی از محیط، جغرافیا و فرهنگ در نحوه درک افراد تأثیر می‌گذارد.

با وجود اختلافات ناشی از محیط و فرهنگ که در نحوه دیدن افراد تأثیر می‌گذارد، اساس دریافت بصری در همه افراد بشر یکسان است.

شناخت رابطه متقابل موجود میان عناصر بصری و نحوه ترکیب آن‌ها و دخل و تصرف در آن از طریق روابط بصری ضروری است و دریافت معنای تصویر را میسر می‌سازد. در میان کلیه وسایل ارتباطی فقط ادراک بصری است که ظاهراً فاقد هرگونه دستور و قاعده مشخص است. زیرا هیچ سیستم یا راهنما و دستور واحدی برای تبیین و فهم آن وجود ندارد مگر آن که از دانش بصری (عناصر بصری و روابط بصری) بهره مند شویم تا درک درستی از دنیای تصویر زمان خود داشته باشیم. امروزه ما بیش از هر زمان دیگر به درک بصری بیشتری نیاز داریم، چرا که در زندگی امروز تصویر در محیط، مطبوعات، رسانه‌های تصویری، شبکه‌های جهانی و ... اهمیت زیادی یافته است.

به نام آنکه هستی نام از او یافت

کاروان فرهنگ و تمدن بشری، چنان در حال پیشرفت و رشد و تعالی است که لحظه‌ای درنگ، رسیدن به این قافله را ناممکن می‌سازد و از آنجایی که آینده هر جامعه بستگی به تعلیم و تربیت کودکان و جوانان آن جامعه دارد. دفتر برنامه ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش سعی دارد با بهره‌گیری از دست‌آوردهای دانش جهانی و آموزه‌های اصیل اسلامی و ملی، تغییر و تحولی مبتنی بر روش‌های نوین علمی و تکنولوژی در کتاب‌های درسی به وجود آورد.

در این راستا انتشارات گویش نو افتخار تألیف و آماده‌سازی تعدادی از این کتاب‌ها را بر عهده داشته و با همراهی استادان کوشا و نظارت دقیق و ارشادی کمیسیون‌های تخصصی و ورزیده دفتر تألیف و برنامه‌ریزی این وظیفه‌ی خطیر را به انجام رسانده است.

در پایان ضمن قدردانی از زحمات مولفان عزیز، خوشحال می‌شویم که مدرسان محترم ودانش پژوهان کوشا با ارائه پیشنهادها و انتقادات سازنده خود، ما را در غنا بخشیدن این متون و بالا بردن کیفیت چاپ‌های بعدی یاری نمایند.

Email: gooyesheno@yahoo.com

www.bookgno.ir

انتشارات گویش نو

مقدمه

گاه ممکن است، شیوه اجرای یک اثر هنری بسیار عالی باشد. اما اگر آن اثر فاقد یک ترکیب بندی موفق باشد، با ناکامی مواجه است. بر این اساس کتاب حاضر به ارائه کیفیات بصری برای ایجاد یک اثر هنری موفق و همین طور فهم درست از پیام های تصویری می پردازد.

در دورانی که مقادیر قابل توجه و روزافزون از پیام های گوناگون در سطح جهان به صورت تصویر انتقال می یابد، برای درست دیدن و درست استفاده کردن از آن باید به یادگیری زبان تصویر پرداخت. در کتاب کارگاه هنر ۱ به عناصر بصری هم چون خط، شکل، بافت، ارزش و رنگ پرداخته شد. مبحث فضا در کتاب انسان، فضا، طراحی پرداخته شده است، همچنین قواعد ژرف نمایی از حوزه فضا در کتاب کارگاه هنر یک یادآوری گردید. اما حیطه این کتاب ها فرصتی برای آشنایی با عنصر زمان به حد کفایت مطلب را ندارد و این موضوع در رشته تخصصی پویانمایی، کمیک استریپ و تصویر سازی و ... به صورت تخصصی پرداخته خواهد شد...

در این کتاب سعی شده است تا با استفاده از تصاویر متعدد آثار هنرمندان گذشته و معاصر، سه هدف نگرشی، دانشی و مهارتی مورد توجه قرار گیرد و هنرجویان قدم به قدم مباحثی چون ضرب آهنگ (ریتم)، حرکت، مقیاس، تاکید، تعادل و وحدت بصری را فراگیرند. متأسفانه اغلب این مباحث مورد کم توجهی بوده است و در آموزش هنری به سادگی از آن گذشته اند چرا که نمونه آثار کمی در این زمینه در دسترس بوده است. حال امید است با آوردن نمونه های متعدد آثار هنرمندان از ابهام برخی از کیفیات بصری کاسته شود. شناخت این نکته که چگونه هنرمندان از قواعد ترکیب بندی تبعیت می کنند، به هنرجو امکان می دهد تا اصول ترکیب بندی را بهتر بیاموزد. بنابراین پیشنهاد می شود، برای تفهیم این موضوعات از تصاویر آثار هنرمندان بیشتری نیز استفاده شود.

نکته قابل توجه این است که مفاهیمی که در این کتاب مورد بحث قرار می گیرد، اساساً محدود به زمان خاصی نیست. این مفاهیم در آثار هنری قرون گذشته یافت می شوند و هنر معاصر نیز روند تکاملی، منطقی و طبیعی از هنر گذشته است.

برای تقویت مهارت های تفکر و ارتقا توانایی ذهنی، گفتاری و نوشتاری هنرجویان، تمریناتی تحت عنوان « با هم گفتگو کنیم » تنظیم شده است و هنرجویان عزیز می بایست به یاری هنرآموز محترم نمونه های مناسبی را از کتابخانه ها جمع آوری و تحقیق کنند و درباره آن ها به تفکر، گفتگو و نقد بپردازند. لازم است جهت نقد صحیح، شیوه های نقد هنری را در ضمیمه ی کتاب کارگاه هنر ۱ مطالعه نمایند. باید

یادآوری شود که امروزه دیگر شرح نیروی کشف و شهود هنرمندانه در ایجاد اثر هنری کافی نیست ، زیرا این نگرش مانع از تجزیه و تحلیل دقیق آثار و آموزش هنری می شود . در مقابل کتاب می کوشد تا نشان دهد که خلق اثر هنری نتیجه ی تفکر و تعقلی بسیار منضبط و دقیق است و هنرمند از اصول و قواعد بصری پیروی می کند که آن هم پس از تجربه های بسیار به مهارت می رسد .

هدف از مباحث « با هم تجربه کنیم » افزایش آگاهی و تشخیص زیباشناسی وهم چنین رشد تخیل ، مهارت ها و تجارب طراحی است و هنرجو باید مقصود خودش را در طراحی منعکس کند و با کنجکاوی آگاهی اش را نسبت به اطراف خودش عمیق تر کند و توانایی اش را در اجرای تمرینات ارتقا دهد و در نتیجه دید شخصی اش را افزایش دهد . هنر آموزان گرامی خود نیز می توانند تمرینات مشابهی را طرح کنند که با جغرافیای محل زندگی هنرجو و فرهنگ وی مطابقت بیشتری داشته باشد . اجرای یک یا دو تجربه هنری از هر فصل در کارگاه ، به فرا خور حال کلاس ، کافی است . باید توجه شود که عناوین و مباحث کتاب بر اساس نیاز هنرجو و زمان تخصیص داده شده به درس تدارک دیده شده است و بایستی از پیرایه های اضافی پرهیز نمود .

لازم است در تدریس این کتاب از شیوه های فعال و ابزارهای کمک آموزشی استفاده شود و در پایان نیم سال دوم اجرای یک کار گروهی دو بعدی یا سه بعدی ضروری می باشد . انتظار می رود همکاران گرامی با تکیه بر تجربه و توانایی های خود ، هنرجویان را بر انجام کارگاه های گفتگو و تجربه ترغیب نمایند و می بایست نتایج فعالیت آن ها را در جدول ارزشیابی از کتاب کارگاه هنر ۱ برای هر هنرجو ثبت کنند و به عنوان ملاک ارزشیابی کار اجرایی مورد توجه قرار دهند .

تلاش شده است، محتوای این کتاب به منظور رعایت ارتباط عمودی با کتاب های تخصصی سال قبل و ارتباط افقی مطالب با کتاب های سال جاری هنرجو و حتی علوم فیزیک و زیست شناسی ارتباط منطقی داشته باشد . در ضمن علاوه بر هدف کلی کتاب ، در آغاز هر فصل اهداف رفتاری تبیین شده است تا هنر آموزان و هنرجویان از انتظارات آموزشی و برنامه کتاب آگاه شوند .

مؤلفان این کتاب در جهت خدمت به هنر ایران زمین کوشیده اند و همواره از دریافت نظرات ارزشمند هنرآموزان محترم، صاحب نظران و هنرمندان عزیز جهت رفع نارسایی های احتمالی به گرمی استقبال می کنند .

هدف کلی

درک اصول و قواعد هنرهای تجسمی و ایجاد اندیشه برای بکارگیری آن ها در اجرای آثار هنری

ضرب آهنگ بصری

ضرب آهنگ بصری

اهداف رفتاری: از فراگیر انتظار می رود پس از پایان این فصل بتواند:

- ۱- ضرب آهنگ را تعریف کند.
- ۲- از نمونه های ضرب آهنگ در طبیعت مثال بیاورد.
- ۳- انواع ضرب آهنگ را نام ببرد.
- ۴- ضرب آهنگ یکنواخت را در طبیعت توصیف نماید.
- ۵- انواع ضرب آهنگ را در آثار هنری معاصر شرح دهد.
- ۶- رابطه سکون و ضرب آهنگ را توضیح دهد.
- ۷- ضرب آهنگ و زمان حرکت را در نقاشی مینیاتور ایرانی توصیف نماید.
- ۸- رابطه ی ضرب آهنگ را با رنگ در آثار هنری شرح دهد.
- ۹- آثاری با انواع ضرب آهنگ بوجود آورد.
- ۱۰- عواملی که موجب ضرب آهنگ می شوند را در نقد و توصیف آثار هنری به کار گیرد.

درس در یک نگاه

- "تکرار" اساس ضرب آهنگ، از اصول دیزاین است و همچون عنصر وحدت محسوب می شود.
- شالوده و اساس ضرب آهنگ حرکت است.
- تکرار وجوه تکامل یابنده از عوامل مهم در غنی تر شدن ترکیب بندی هنری است. در هنر مدرن خصوصا در سبک کوبیسم و آبستره این خصوصیات را می توان یافت.

- در اکثر نگارگری‌ها ضرب آهنگ به صورت حرکتی هماهنگ و نظم یافته در سرتاسر اثر به چشم می‌خورد و همین امر موجب وحدت و یکپارچگی خاصی در این نوع آثار می‌شود.
- نوع دیگری از ضرب آهنگ بصری با تغییرات تدریجی و تکاملی خود موجب القاء خطای دید می‌شود. هنرمندان با به‌کارگیری عاملی که نگاه بیننده را به نقطه‌ای معطوف می‌کند، سکون و توقف در ضرب آهنگ را نمایش می‌دهند این مفاهیم با مفهوم مکث و ایستایی در هنرهای مختلف متفاوت است. ▶

ضرب آهنگ بصری

اساس ضرب آهنگ در اصول "دیزاین" تکرار است. در هر اثر هنری، تکرار موجب عنصر وحدت می‌شود. بطور قطع، آن چه که با شنیدن موسیقی موجب تأثیر پذیرفتن در شنونده می‌شود و بی اختیار فرد شروع به "پا زدن" می‌کند "ضرب آهنگ" است. در فن شاعری "نت" همان قافیه یا واژه‌ای است که در شعر تکرار می‌شود و نقش ضرب آهنگ را دارد. در احساس پیدایش یک تصویر آن چه که بصورت مشترک با شعر، موسیقی یا هنرهای تجسمی بوجود می‌آید ضرب آهنگ می‌باشد. در حقیقت ضرب آهنگ حاصل تکرار یک عنصر اصلی است. بنابراین شالوده و اساس ضرب آهنگ حرکت است. "حرکت چشم بیننده" یا حس مخاطب نیز، بوسیله تکرار یک نقش، نت یا واژه اتفاق می‌افتد. یعنی خطای ذاتی شنوایی و دیداری در بطن ضرب آهنگ است (تصویر ۴ و ۳ و ۲ و ۱-).

تصویر ۱- ضرب آهنگ بصری در طبیعت

۱. ریتم

۲. برای تعریف و تفاوت دیزاین و طراحی به مقدمه یا کتاب طراحی یک مراجعه کنید.

۳. بالا و پایین رفتن پا

تصویر ۱-۲ ضرب آهنگ بصری در بافت آجری معماری و صنایع دستی (گره چینی در پنجره چوبی)

تصویر ۱-۳ ضرب آهنگ بصری در طراحی معماری

تصویر ۴-۱ تکرار فرم برگ، ضرب آهنگ بصری را در نقاشی و تصویرسازی از چوب بوجود آورده است.

از تقاطع نرده‌های تکیه‌گاه در تصویر صندلی یک طرح تکرار شونده ایجاد شده است که خطوط یکسانی را بوجود آورده است ترکیب خطوط پشت صندلی ضرب آهنگ یکنواختی را بوجود آورده‌اند (تصویر ۵-۱).

تصویر ۵-۱ تصویر صندلی

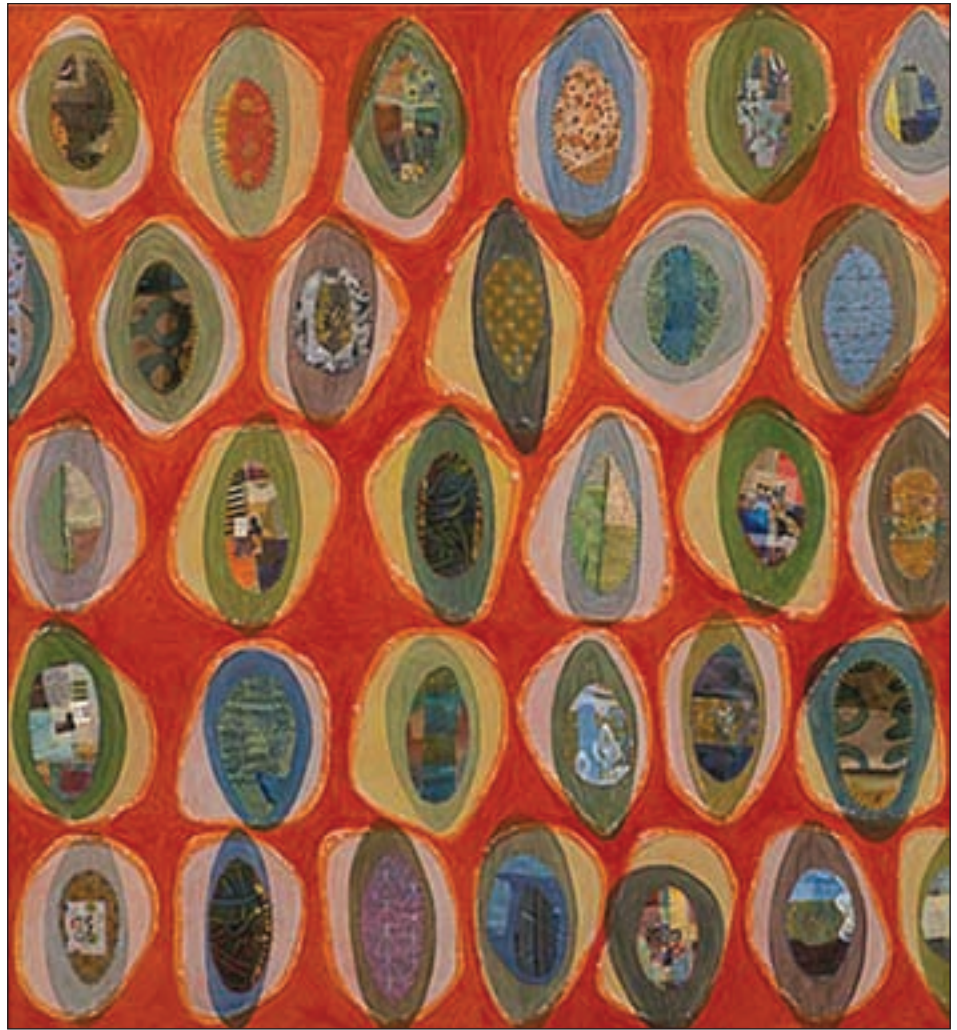

از طریق تکرار منظم یک بخش تصویر و رنگ خاص در کل اثر یا بخشی از آن وحدتی حاصل شده که عنصر ضرب آهنگ عامل آن بوده است.

در تصویر ۱-۶ آیات قرآنی و نود و نه اسم خداوند به صورت خوشنویسی به صورت ضرب آهنگ یکنواخت اجرا گردیده است. اهمیت وجود شباهت یا توازن در یک اثر، با آگاهی از تأثیر ضرب آهنگ در نقش پارچه و فرش بهتر قابل فهم است (۸ و ۷-۱).

تصویر ۱-۶ چاپ روی پیراهن شمال هند، اوایل قرن ۱۶، جوهر، طلا، کتان رنگ شده با رنگ گیاهی

تصویر ۷-۱ چهل تکه از پارچه

تصویر ۸-۱ ایقاط (ایکات)، بافت، اسپانیا

ضرب آهنگ در رنگ را با بررسی توالی و تناوب در چرخه رنگ در می یابیم، که رنگیزه ها در خانه های کناری بطور نامحسوس و تدریجی ادغام شده اند، تکرار این مسئله در یک اثر هنری موجب پویایی در کیفیت اثر می شود و به منظور هدایت آسان و سریع چشم ناظر بر کل اثر صورت می گیرد. در صورتی که حس آرامش را در بیننده ایجاد نماید، وحدت و کمال اثر را به بیننده منتقل می کند.

ضرب آهنگ در هنرهای تجسمی معنایی کاملاً تصویری دارد و شامل تکرار، تغییر و حرکت عناصر بصری در یک کادر است، به عبارت دیگر تکرار منظم و متوالی یک عنصر تصویری ضرب آهنگ بوجود می آورد (تصویر ۹-۱).

تصویر ۹-۱ نقش شمسه روی جلد قرآن ، دوره تیموری، موزه استانبول

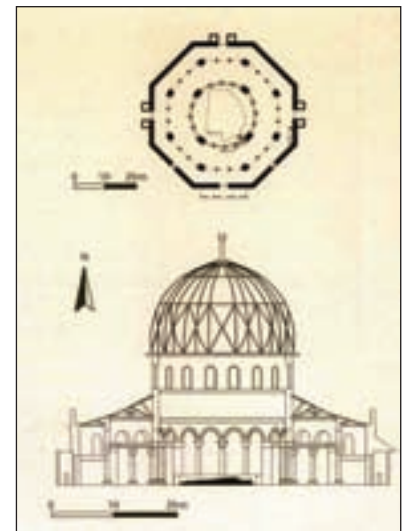
آن چه به عنوان تدبیری برای ساماندهی فرم ها و فضاها در معماری محسوب می شود. شامل نظریه بنیادی ضرب آهنگ است. تکرار منظم و هماهنگ خطوط، اشکال یا رنگ ها توسط عناصر سازنده ی بنا موجب ریتم می شود (تصویر ۱۰-۱).

همانطور که در تصویر دیده می شود وجود ستون ها، رواق ها، پنجره ها در سطح بنا، سوراخ های تکراری را ایجاد کرده است تا ورودی نور، هوا، مناظر و مردم را به آن میسر سازند، با روش ساده ی تکرار حفره ها در بنا پیمانه های فضا را تشکیل می دهند. تکرار فضاها اغلب برای تأمین نیازهای عملکردی مشابه در بنا هستند. ساده ترین شکل تکرار، نوع خطی است که از اجزای زیادی تشکیل می شود. در هر حال برای این که اجزا به طریقه تکرار، طبقه بندی یا دسته بندی شوند لازم نیست کاملاً مشابه باشند آن ها ممکن است دارای یک ویژگی مشترک یا همسان باشند. در عین حال که تک تک منحصر به فرد هستند، می توانند متعلق به یک خانواده باشند. ضرب آهنگ از دو راه به دست می آید:

الف) تکرار یک عنصر بصری یا مجموعه‌ای از عناصر به صورت یکنواخت (متوالی و متناوب)
 ب) ترتیب یا تغییر پیش رونده در یک عنصر یا مجموعه به صورت تدریجی [افزایشی
 و کاهش‌ی یا تکاملی (تغییر شکل)]

تصویر ۱۰-۱ ریتیم در معماری اسلامی

ضرب آهنگ یکنواخت

در این نوع ضرب آهنگ بصری، یک عنصر تصویری به طور یکنواخت و متوالی تکرار می‌شود. این ضرب آهنگ باعث نوعی جا به جایی و حرکت منظم و عکس العمل خود به خود می‌شود و توجه بیننده را به دنبال خود هدایت می‌کند. اما به علت عدم تنوع، تأثیر منفی برای بیننده دارد و کسالت آور است. بنابراین بهتر است در ترکیب هنری، تکرار وجوه تکامل یابنده داشته باشد. به این منظور که شکل با ترکیب با شیء دیگر هر چه ممکن است غنی تر شوند و پیوسته ترکیباتی تجسمی و جدید بوجود آید. در هنر مدرن خصوصا در سبک کوبیسم و آبستره این خصوصیات را می‌توان یافت.

همیشه ضرب آهنگ منظم نیست و می‌تواند نامنظم و با حرکتی پیوسته، آزاد و روان باشد. ضرب آهنگ در هنر تجسمی جلوه‌های مختلف دارد در دوبعدی بصورت سطح و در سه بعدی به صورت حجم ظاهر می‌شود (تصویر ۱۲ و ۱۱-۱).

تصویر ۱۲-۱

تصویر ۱۱-۱ تکرار یکنواخت شکل مربع بعنوان یک دیوار و حصار در یک مجموعه فضای سبز

ضرب آهنگ تدریجی

در این نوع تکرار یا ضرب آهنگ، یک عنصر بصری با تغییرات متناوبی موجب خواهد شد که بیننده همواره انتظار تکرار متنوع دیگری را داشته باشد. که نتیجه آن حس حرکت و جذابیت بیشتری در اثر بصری خواهد بود. این گونه ضرب آهنگ در طبیعت بسیار دیده می‌شود. به عنوان مثال ساختار دست انسان دارای ضرب آهنگی به نسبت $\frac{2}{3}$ است. و

تمام اجزای آن در پیوند با این ضرب آهنگ شکل گرفته است (تصویر ۱۳-۱) و همچنین ضرب آهنگ رویش شاخه‌های درختان با یکدیگر متفاوتند و هر کدام زیبایی خاص خود را دارند. البته همیشه ضرب آهنگ دارای تناسبات ریاضی گونه نمی باشد. در آثار نگارگری نیز ضرب آهنگ به صورت حرکتی هماهنگ و نظم یافته در سرتا سر اثر به چشم می خورد و همین امر موجب وحدت و یکپارچگی خاصی در این آثار می شود. (تصویر ۱۵ و ۱۴-۱)

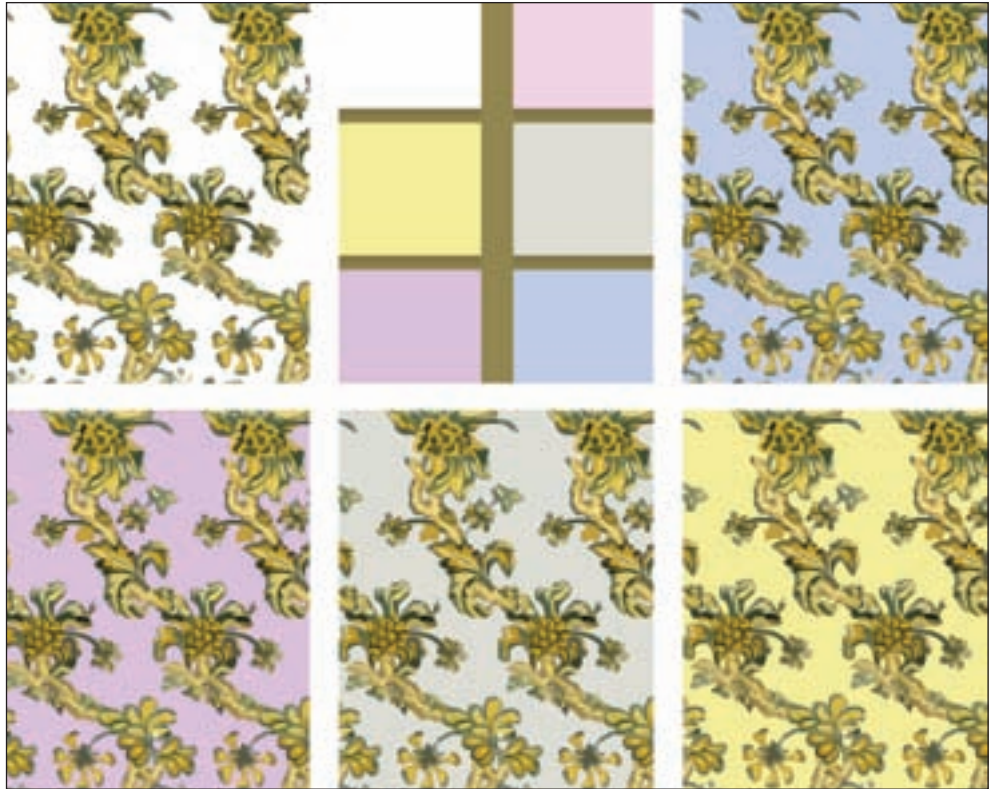

تصویر ۱۴-۱ تکرار منظم در چرخش و تغییر حرکت دست‌ها به صورت تدریجی در جشن اندرونی دیده می شود.

تصویر ۱۵-۱ نگارگری، شاهنامه

هرگاه مغز قادر به تشخیص ظهور مکرر و منظم عنصری می شود آن را به مثابه یک کل در نظر می گیرد و به عنوان یک واحد درک می کند. این نوع ضرب آهنگ در نقوش کاغذ دیواری که در آن یک نقش مایه رنگی با تناوب منظم تکرار می شود به خوبی مشاهده می شود (تصویر ۱۶-۱).

تصویر ۱۶-۱ کاغذ بسته بندی یا دیواری، با تغییررنگ زمینه تاثیر بسزایی روی شخصیت طرح می گذارد. تکرار ضرب آهنگ شکل گل در تصویر موجب بوجود آمدن ضرب آهنگ متناوب شده است.

در کل ماهیت توالی و تکرار، مستلزم وجود یک تغییر پیشرونده در عناصر و رنگ است چه بصورت عنصر منفرد چه با ترکیب چند عنصر این توالی معنادار می شود. از موارد دیگر می توان شکل ساختاری حلزون را بررسی کرد. که شکل آن بر اساس حرکت ضرب آهنگ افزایشی از لحاظ اندازه از درون به بیرون و بالعکس بصورت کاهشی از بیرون به درون کل، به وجود آمده است (تصویر ۱۷-۱).

تصویر ۱۷-۱ حلزون

ایوان غربی مسجد جامع اصفهان^۱ از لحاظ طراحی و آرایش نیم قوس های مقرنس^۲ به صورت ضرب آهنگ، دارای حرکت از بیرون به درون و بالعکس می باشد (تصویر ۱۸-۱). در این نوع ضرب آهنگ یک تصویر و یا عنصر بصری از حالتی به حالت دیگر به تدریج تغییر می کند و به وضعیت یا حالتی تازه تر می رسد. به طوری که نوعی رشد و تکامل را در طول مسیر تغییرات خود دنبال می کند. در تصویر شن های صحرای نوع ضرب آهنگ از حرکت منحنی سطوح و خطوط به وجود می آید و از نوعی تناوب برخوردار است که نمونه کاملی از ضرب آهنگ تجسمی است. در طبیعت ضرب آهنگ های بصری بسیاری وجود دارد مانند ریتم بصری تکاملی شکل ماه و رگه های روی سطح کنده درخت^۳ از ضرب آهنگ های تکاملی است (تصویر ۲۰ و ۱۹-۱).

تصویر ۱۹-۱ تغییرات بصری در مسیر حرکت شکل ماه در شب های متوالی

تصویر ۲۰- ۱ ضرب آهنگ در میدان آزادی

ضرب آهنگ و سکون

سکون و توقف در ضرب آهنگ با مفهوم مکث و ایستایی در هنرهای مختلف، هم‌معنا است مانند سکوت در موسیقی. پاگرد، پله‌ها، میداين و گره‌های شهری از نموده‌های کاربردی سکون بعد از یک ضرب آهنگ در معماری هستند. گاهی با ایجاد یک عامل یا عنصر در فضای معماری و جلب توجه بیننده عامل مکث و سکون را می‌توان به خوبی پدید آورد. در حقیقت در یک اثر بصری هنرمندان با به‌کارگیری عاملی نگاه بیننده را به نقطه‌ای معطوف می‌کند و از این طریق در ضرب آهنگ اثر ایجاد سکون می‌کنند و به اثرگذاری آن می‌افزایند (تصویر ۲۳ و ۲۲-۱).

تصویر ۱-۲۱

تصویر ۱-۲۲ پاگرد

به عنوان یک قاعده کلی، تکرار عناصر موجب احساس حرکت می شود و حرکت مولد دوعنصر زمان و مکان است بنابراین همواره باید عنصری در حال حرکت وجود داشته باشد تا در طول حرکت آن جسم، مفهوم زمان ایجاد شود. و در حرکت ایجاد شده با استفاده از سکون و آرامش محدوده‌ای خاص یا مکان به وجود می آید. حرکت برخلاف زمان و مکان که نمی توان ضدی را برای آن ها در نظر گرفت، ضد دارد و آن سکون است. و می تواند به عنوان عنصر سوم در کنار زمان قرار بگیرد، نمونه بارز آن در نگارگری دیده می شود. از ویژگی های زمانی در نگارگری می توان به نمایش چند صفحه و زاویه در آن واحد اشاره کرد که به صورت متقابل با ویژگی مکانی نگارگری در ارتباط است. نگارگر ایرانی سعی در به تصویر کشیدن عالم مثال را دارد. در عالم مثال هر چیزی در گویاترین تعریف و کامل ترین وضعیت است. نگارگر بهترین زاویه را جهت ترسیم منظره، پیکره های انسانی و حیوانی در نظر می گیرد. گویاترین حالت زمانی را یعنی حالتی که نور کامل برای معرفی اشیاء و عناصر را در ترسیم نگاره های خود مجسم می کند حتی اگر موضوع روایت مورد نظر صحنه ای از شب باشد (تصویر ۲۵ و ۲۴-۱).

تصویر ۲۴-۱

تصویر ۲۳-۱

تمرین ۱

- چند قطعه مقوای متفاوت از لحاظ رنگ و اندازه در شکل های مستطیل، مربع، مثلث ببرید. ترکیب آن ها در داخل کادر با انواع ضرب آهنگ ها تجربه کنیم.
- علاوه بر موارد فوق به اصل تجمع و تراکم نیز توجه کنیم.

تمرین ۲

- برای مثال به درخت در طبیعت توجه کنید. در انبوه برگ های درهم و متنوع شاخه ها، نظم و ریتم خاصی حاکم است که اگر این اصول یاد شده را در ترکیب بندی بکار گرفته شود ضرب آهنگی مناسب در کادر بوجود خواهد آمد.

تمرین ۳

- با ایجاد یک شکل ساده هندسی (مربع یا چند ضلعی منتظم) یک پیمانانه^۱ ایجاد نموده و از تکرار آن ریتمی یکنواخت ایجاد نمایید.
- به نوع آهنگ خط در پیمانانه ایجاد شده توجه نمایید.
- با تغییر یک فام به فام دیگر می توان روحیه و شخصیت کار را تغییر داد.

تمرین ۴

- برای ایجاد تنش (شوک) و القا ترس یک ضرب آهنگ بصری بوجود آورید.
- با بکارگیری حالاتی که از خط می دانید، پیمانانه یا مدولی با حس خشونت ایجاد کنید.
- با تکرار پیمانانه با هر حسی می توانید آن احساس را اغراق نمایید به عنوان مثال، برای نمایش شکستن شیشه ی پنجره در یک پویانمایی از ضرب آهنگ با پیمانانه ای با خطوط شکننده و تیز استفاده می شود یا برای نمایش رعد و برق از خطوط زاویه دار متناوب پیش رونده استفاده می شود.

- تصاویری از کتاب های درسی گذشته (سیر هنر در تاریخ ۱ و ۲ - میراث فرهنگی هنری ایران) انتخاب کنید و آن ها را به کلاس بیاورید و با همراهی همکلاسی ها و هنرآموز محترم عنصر ریتم را در این آثار جستجو کرده و انواع آن را مشخص و به بحث بگذارید.

تکه چسبانی و بازیافت

تکه چسبانی^۴ در تولید آثار تجسمی روشی است که در آن مصالح و مواد مختلف مانند کاغذهای رنگی، مقوا، پارچه، ریسمن، بریده روزنامه، عکس و ... را بر سطح بوم، تخته یا مقوا با ترکیب توامان و مناسب می چسبانند. و گاه با نقاشی و طراحی به تکمیل آن می پردازند. اگر تکه‌های مورد استفاده ۳ بعدی باشند، آن را تکنیک بازیافت^۵ می نامیم. به طور کلی چیدمان بافت‌های مختلف در کنار یکدیگر و خلق تصویری نو با مفهومی تازه کلاژ نامیده می شود. این روش در اوایل قرن بیستم به تکنیک محبوب هنرمندان نوگرا تبدیل شد. نقاشان کوبیست، دادائیست و سورئالیست این اسلوب را بکار می گرفتند. آنچه در تکنیک کلاژ حائز اهمیت است حضور تکه‌ها و بافت‌های گوناگون در کنار هم و چسباندن آنها در کنار یکدیگر برای رسیدن به یک تصویر جدید است. تکنیک کلاژ نخستین بار در زمان اختراع کاغذ در چین در حدود سالهای ۲۰۰ قبل از میلاد، به کار گرفته شد. این روش به صورت بسیار محدود به حیات خود در شرق ادامه داد تا آنکه در قرن دهم میلادی خوشنویسان ژاپنی برای چاپ اشعارشان از روش بریدن و چسباندن حروف بهره گرفتند. تکنیک کلاژ در طی قرن سیزدهم میلادی به اروپا راه یافت و در طول قرن‌های ۱۵ و ۱۶ میلادی به عنوان یکی از روش‌های معمول در تزئین کلیساهای گوتیک به کار بسته شد. با شروع قرن ۱۹ کلاژ در اروپا جنبه خیالی (فانتزی) به خود گرفت و در آلبوم‌های عکس و یا تصویرسازی برخی کتاب‌های داستان استفاده شد. پابلو پیکاسو، نقاش کوبیست، اولین فردی بود که این روش را برای نقاشی^۶ بکار برد. هانری ماتیس، کازیمیر ماله‌ویچ، دیوید هاکنی و بسیاری دیگر نیز آثاری را با این اسلوب خلق کرده‌اند. به لحاظ استفاده بسیار از کلاژ، سورئالیست‌ها این تکنیک را به نام "این ایمیج"^۷ مطرح کرده‌اند که معرف تکنیک کلاژ منحصر به فرد سورئالیست‌هاست. از دیگر روش‌های استفاده از تکنیک کلاژ در هنر نقاشی می توان به کلاژ بوم‌های نقاشی اشاره کرد که، هنرمند بوم‌های نقاشی شده را تکه تکه می کرد و از نو در کنار هم می چسباند. روش کلاژ بوم‌های نقاشی زمینه پیدایش تکنیک مخلوط مواد (میکس مدیا) را در هنر بوجود آورد. گرچه "لوکوربوزیه" از روش‌هایی مشابه تکنیک کلاژ در معماری استفاده می کرد ولی این تکنیک به عنوان یک تکنیک

۴. Collage واژه‌ای فرانسوی از ریشه کلر Coller است

۵. assemblage، به فارسی بازیافت یا جفت و جور کاری نامیده می شود.

۶. طبیعت بی جان با صندلی، ۱۹۱۲

۷. inimage

کاربردی تنها پس از چاپ مقاله "شهر کلاژ" در هنر معماری رسمیت یافت. آنها در مقاله خود به مفهوم شکست فضایی که در تکنیک کلاژ وجود دارد اشاره کرده بودند و کاربرد آن را در معماری بنا مفید می دانستند. دکوپاژ در معماری داخلی نیز بخشی از تکنیک کلاژ محسوب می شود. ایجاد عمق از یک فرم بوسیله تکرار همان فرم در پس زمینه یکی از روش های دکوپاژ در تزیینات داخلی (دکوراسیون) است. وجه هنری تکنیک کلاژ بیشتر در آثار تلفیق عکس (فوتومونتاژ) دیده می شود. فوتومونتاژ در اصطلاح به اثری که بوسیله تکه های یک عکس یا بخش های انتخاب شده از عکس های مختلف ساخته شده باشد گفته می شود. تصویر ترکیب شده (کامپوزیت) در نهایت می تواند از نو عکاسی شود و حتی در نرم افزارهای ویرایش عکس، تغییر و بهبود یابد.

تصویر ۲۳-۱ اثر فرشید مثقالی

تصویر ۱-۲۵ اثر فرشید مثنقالی

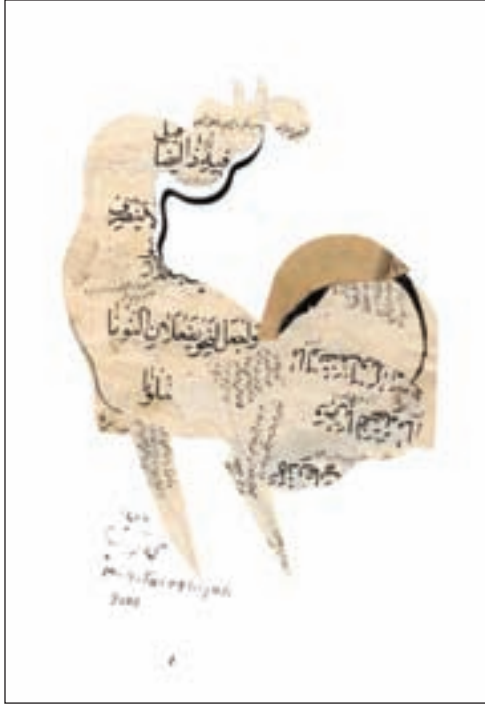
تصویر ۱-۲۴ اثر فرشید مثنقالی

تصویر ۱-۲۷

تصویر ۱-۲۶

تصویر ۱-۲۹ اثر محمدعلی ترقی جاه

تصویر ۱-۲۸

تصویر ۱-۳۱

تصویر ۱-۳۰

حجم های نیم برجسته باتکه چسبانی و بازیافت مواد

ابزار و مواد لازم :

چسب بی رنگ فوری، نخ ، سیم ...

مواد بازیافتی یا موادی که قابلیت احیاء مجدد را دارند.

خط کش فلزی

رنگ بنا به پیش طرح

روش اجراء:

با کمک قوه‌ی تخیل و تجسم، حجم جدید با مواد جمع آوری شده از وسایل دور ریز یا غیر مستعمل پیرامون، بوجود آید. این طرح را می توان به صورت طراحی خطی و سریع روی کاغذ اجراء نمود وچیدمانی با دخل و تصرف یا تغییر آن بوجود آورد. باید در ترکیب مواد در کنار هم کوشش شود که هماهنگی ایجاد شده باشد.

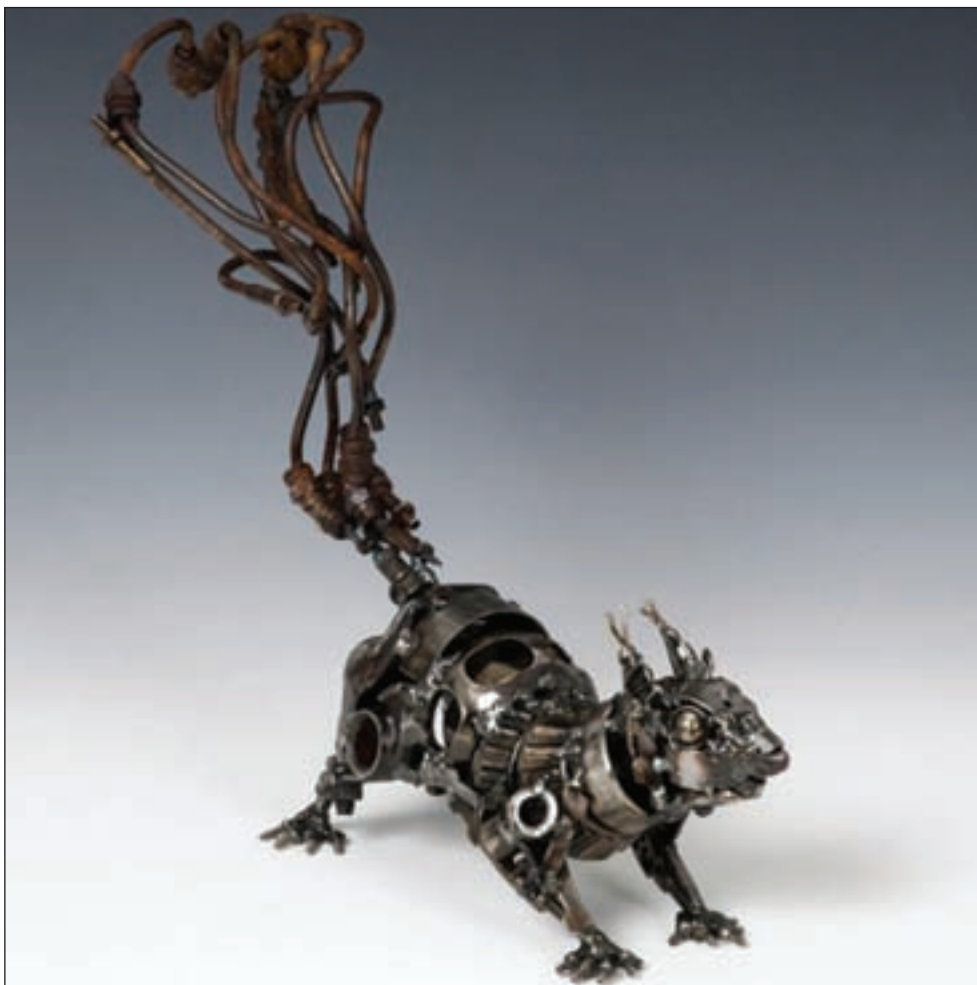
تصویر ۳۲-۱ حجم‌سازی با دور ریختنی‌ها

تصویر ۳۳-۱ حجم‌سازی با دور ریختنی‌ها

تصویر ۳۳-۱ حجم‌سازی با دور ریختنی‌ها

حرکت

۲ حرکت

هدف‌های رفتاری: از فراگیر انتظار می‌رود در پایان فصل بتوانید:

- ۱- حرکت و ضرورت وجود حرکت در آثار هنری را شرح دهد.
- ۲- به وسیله‌ی عناصر بصری ایجاد حرکت کند.
- ۳- راه‌های نمایش حرکت را شرح دهد.
- ۴- راه‌های مختلف حرکت نمایش را در به‌وجود آوردن آثار هنری به کار بندد.
- ۵- شیوه‌ها و ابزارهای مختلف برای ایجاد حرکت را توضیح دهد.
- ۶- هنگام طراحی با استفاده از خطوط (منظور فقط به وسیله‌ی خطوط است) القای حرکت نماید. یا این‌که هنگام طراحی به حرکت توجه داشته باشد.

درس در یک نگاه

- حرکت یکی از ضروریات زندگی انسان است.
- حرکت موجود در آثار تجسمی بر پایه‌ی حافظه و تجربه‌ی بصری شکل می‌گیرد.
- "فوتوریسم" یکی از سبک‌های نقاشی است که جنبش و حرکت را جوهر زندگی امروزی می‌داند.
- برخی هنرمندان مجسمه‌ساز با استفاده از "حرکت فرم در فضا" حرکت را به صورت آشکارتری در آثارشان به نمایش گذاشته‌اند.
- "تکرار" و "برش" دو شیوه‌ی متداول القای حرکت در آثار تجسمی هستند.
- القای حرکت در نگارگری ایرانی از طریق "تکرار"، "برش" و با استفاده از خطوط مورب صورت گرفته است.

● آپ آرت شیوهی نقاشی است که در آن هنرمند از طریق خطای دید به وسیلهی شکل‌های ایستا، رنگ و نور القای حرکت می‌کند. ▶

حرکت

یکی از مشخصه‌های طبیعت و زندگی، حرکت و تغییر است و جهان پیرامون ما از تحرکی درونی برخوردار است. ما نیز به عنوان جزئی از این طبیعت دائم در حال تغییر می‌باشیم و تحمل یک وضعیت ثابت برایمان دشوار است. به‌طوری‌که حتی در حالت خواب نیز وضعیت‌مان را تغییر می‌دهیم. به‌همین دلیل هنرمندان از دیرباز علاقه‌مند به بیان و ثبت حرکت در آثارشان بودند و این امر به شیوه‌های مختلف در آثار هنری به چشم می‌خورد. (تصویر ۱-۲)

تصویر ۱-۲ (الف) حرکت در طبیعت

تصویر ۱-۲ (ب) حرکت در طبیعت

تصویر ۱-۲ (ج) حرکت در طبیعت

مسئله‌ی حرکت در آثار نقاشی دوران‌های گذشته کم و بیش مطرح بوده است چنان‌که در آثار حجاری شده مصر باستان، نقاشی‌های دوره بیزانس و خصوصاً آثار دوره رنسانس می‌توان این مسئله را به صورت روشن‌تری مشاهده کرد (تصویر ۳ و ۲-۲).

تصویر ۳-۲ اثر ژاک لویی داوید، رنگ روغن روی بوم

تصویر ۲-۲ حرکت در حجاری‌های مصر باستان

حرکت دو نوع است: یکی القای جابه‌جایی از نقطه‌ای به نقطه‌ی دیگر و دیگری همان روند حرکت طبیعت است و هنرمندان سعی در القای نوع اول و گاه نوع دوم را داشته‌اند (تصویر ۴-۲). بحث حرکت می‌تواند به همراه ضرب‌آهنگ باشد زیرا ریتم و انواع آن خود نوعی حرکت به شمار می‌آیند (تصویر ۵-۲).

تصویر ۴-۲ تداوم حرکت در فضا، برنز، اثر بوچیون

تصویر ۵-۲ نشان دادن حرکت از طریق ضرب آهنگ

نمایش ناپایداری

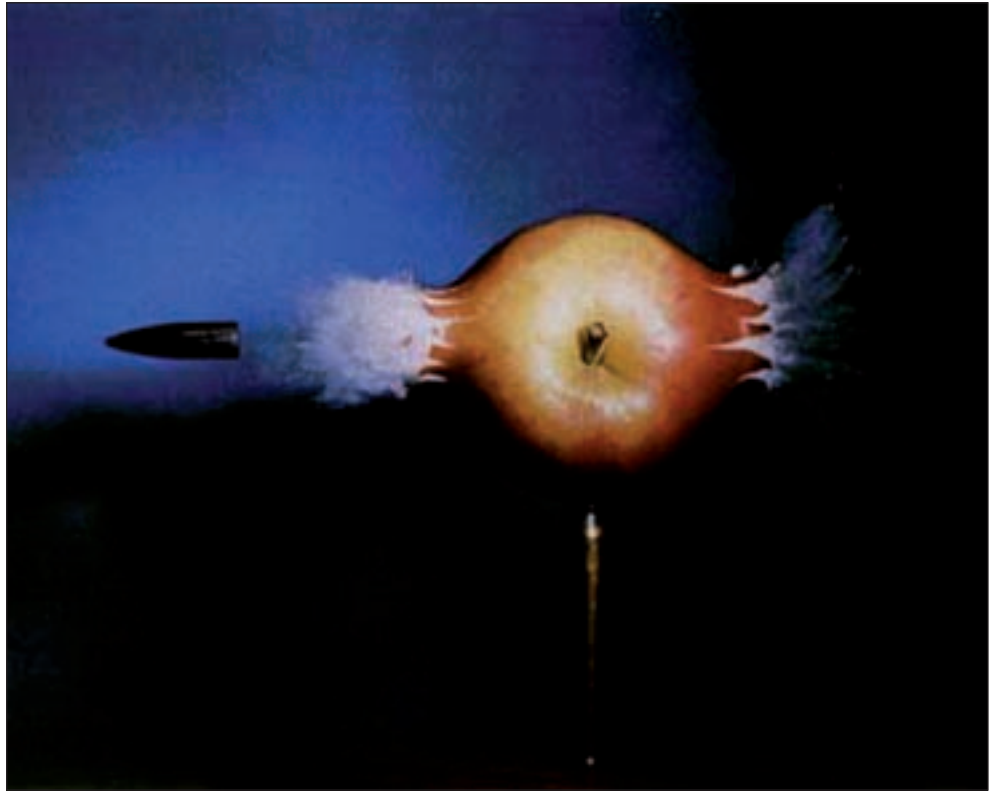
هنرمندان از دوران پیش از رنسانس کوشش کردند حرکت را نمایش دهند، که نمونه‌هایی از آن در دفتر طراحی‌های لئوناردو داوینچی دیده می‌شود (تصویر ۶-۲). در زمان‌های اخیر با پیشرفت هنر عکاسی حرکات تندی که با چشم به راحتی قابل دیدن نیستند را می‌توان به تصویر درآورد (تصویر ۸ و ۷-۲). مطمئناً فن آوری (تکنولوژی) چیزهای و رای عکاسی را نیز شامل می‌شود مانند فیلم، سینما و انواع ساخته‌های رایانه‌ای که نشان‌دهنده حرکت هستند. در این قسمت قصد داریم حرکت در طراحی و هنرهای تجسمی را بیش‌تر مورد بررسی قرار دهیم.

تصویر ۷-۲ ثبت حرکت با دوربین عکاسی با سرعت خیلی زیاد

تصویر ۶-۲ لئوناردو داوینچی

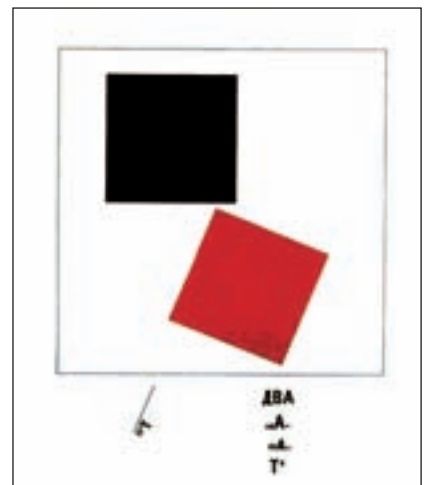

تصویر ۲-۸ عکاسی با سرعت بالا برای نمایش حرکت

حرکت موجود در یک اثر تجسمی بیش تر بر پایه‌ی حافظه و تجربه بصری شکل می‌گیرد. وقتی ما شکلی را در وضعیت ناپایدار می‌بینیم منتظر تغییری قریب الوقوع هستیم. در شکل ۲-۹ مربع قرمز در وضعیت پویایی قرار دارد و یکی از زوایای آن آماده افتادن است و در تصویر ۱۰ همه‌ی شکل‌ها در حال تغییر و حرکت به‌نظر می‌رسند (تصویر ۱۰ و ۲-۹).

تصویر ۲-۱۰

تصویر ۲-۹

القای حرکت

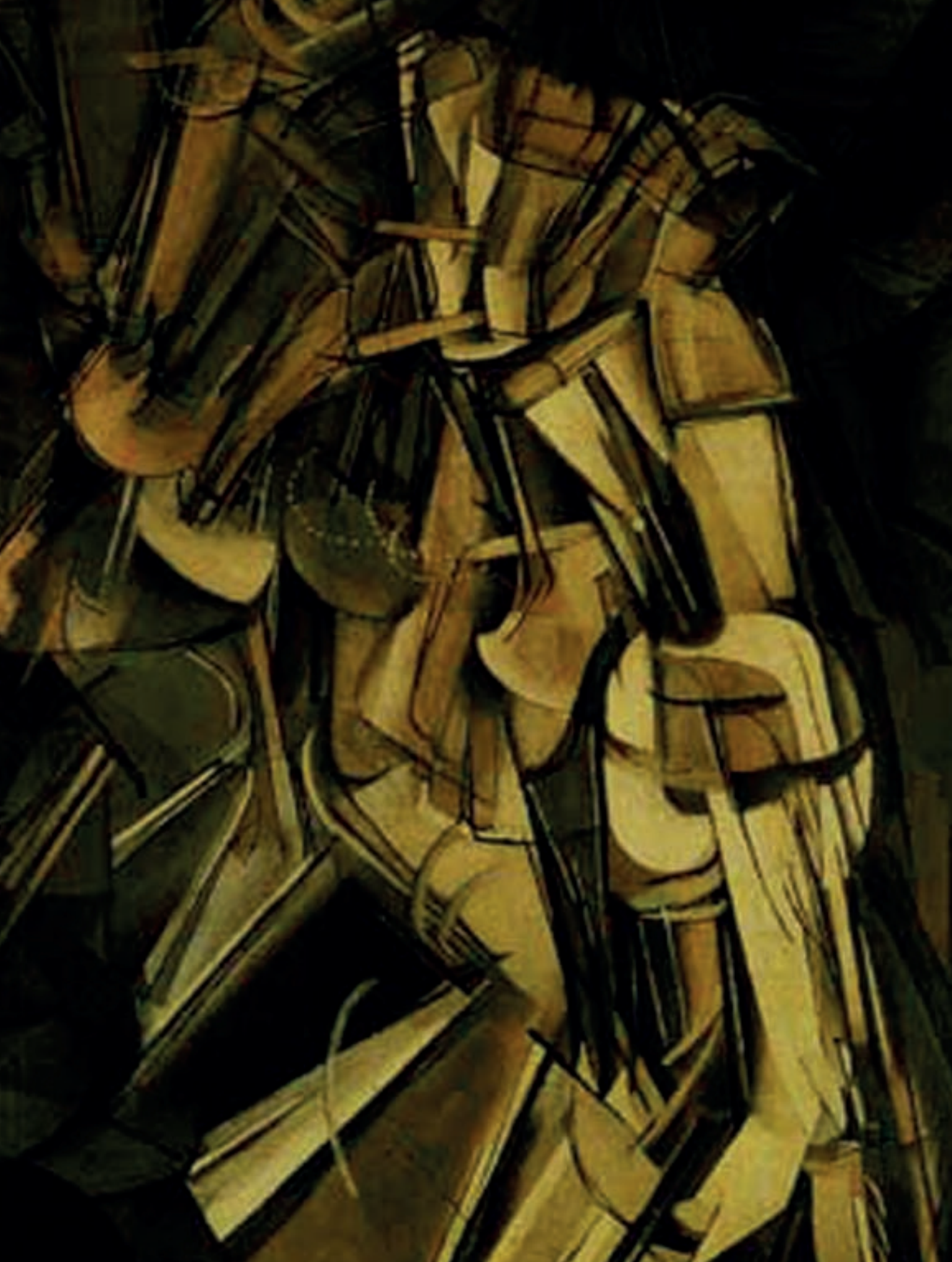
ما با دیدن صحنه‌های متحرک مانند حرکات ورزشی در ضمیر ناخود آگاه حرکت را درک می‌کنیم. در هنر نیز این حرکات توسط خطوط واقعی و یا ذهنی به وجود می‌آیند. وجود سرعت حمل و نقل و ارتباطات در قرن اخیر باعث شده است که هنرمندان بسیاری موضوع کارشان را حرکت و سرعت قرار دهند.

یکی از سبک‌های نقاشی که جنبش و حرکت را جوهر زندگی امروزی می‌دانستند فوتوریسم بود. فوتوریست‌ها می‌خواستند هنر را به زندگی نزدیک‌تر کنند. معتقد بودند برای تجسم پویایی باید بر نور و حرکت تاکید کرد، زیرا نور و حرکت باعث می‌شوند که استحکام صوری اشیا کاهش یابد و چیزها در یکدیگر و در محیطشان نفوذ کنند، که این امر در تصویر صفحه مقابل قابل مشاهده است (تصویر ۱۱-۲).

نقاشان نوگرا نیز مفهوم حرکت را به صورت یک عنصر مهم و فعال در اثر خود به کار برده‌اند. برای مثال در تابلو معروف پابلو پیکاسو به نام "گرنیکا" به خاطر نیاز موضوع و مفهوم تابلو از بیان تصویری حرکت به بهترین وجه بهره گرفته شده است و در ترکیب‌بندی کل تابلو نیز بین تمام قسمت‌ها ارتباطی قوی برقرار می‌باشد (تصویر ۱۲-۲).

تصویر ۱۲-۲ گرنیکا، پابلو پیکاسو

نمایش حرکت

از قرن‌ها پیش هنرمندان سعی می‌کردند به گونه‌های مختلف حرکت را در آثارشان به‌وجود آورند. که از بین این روش‌ها می‌توان به شیوه‌های متداول "تکرار" و "برش" و "محو کردن لبه‌های شکل" در آثار تجسمی اشاره کرد.

- ایجاد حرکت به وسیله تکرار

این شیوه که از طریق تکرار صورت می‌گیرد از قدیم برای القای حرکت به کار گرفته شده است، از جمله در غار لاسکو در فرانسه برای نمایش حرکت، حیوانات متعدد را نقاشی کرده‌اند (تصویر ۱۳-۲).

تصویر ۱۳-۲ دیوارنگاری غار لاسکو

نقش برجسته‌های ایران و نقاشی‌های مصری نیز گواه مناسبی برای توجه به حرکت در تاریخ هستند (تصویر ۱۵ و ۱۴-۲).

مسئله‌ی حرکت را می‌توان در آثار نقاشان کم و بیش مشاهده کرد و این مسئله به سبک و شیوه و حتی موضوع اثر ارتباطی ندارد و ممکن است به همان اندازه که در آثار اندام‌وار^۱ رعایت شده در تابلو منظره یا طبیعت بی‌جان نیز مورد نظر قرار گرفته باشد. برای نمونه در یکی از آثار ژاک لویی داوید به نام سوگند هوراتی‌ها مفهوم حرکت را در ساختمان‌بندی و آرایش کلی تابلو با تکرار پیکره‌ها و گردش شکل‌ها مشاهده می‌کنیم (تصویر ۱۶-۲).

تصویر ۱۴-۲ نقش برجسته‌ی ایران، دوره ساسانی

تصویر ۱۵- نقاشی مصری مصری

تصویر ۱۶- سوگند هورانی ها،
اثر ژاک لویی داوید

